

בעזה"ש"ת

קונטרס

נועם התורה

פרשת משפטים

לפתוח ולהלהיב הלבבות
לאהבה וליראה את ה'
מתוך שיחותיו של
מוריננו הגה"צ רבי נחמן בידרמן שליט"א

- גליון קצ -

ברוקלין ניו יארק יצ"ו - תשפ"ה לפ"ק

כל הזכויות שמורות
להערות והארות: 718-259-5435

בערך ונסדר ע"י:

ישר
Publishing & Production
718.484.2189

פרשת משפטים

ואלה המשפטים אשר תשים לפניהם – רוב גופי תורה בענינים שבין אדם לחבירו

הנה פרשת יתרו כולו בענין קבלת התורה וסיפור הדברים לפניה ולאחריה, ובאמצע הפסיק הענין בפרשת משפטים שמדבר ממשפטי התורה והדינים בעסקי אנשים וממונות שבין אדם לחבירו, ובסוף הפרשה חזור שוב הכתוב לענין מתן תורה, 'ואל משה אמר עלה אל ה' וגו', ויקח ספר הברית ויקרא באזני העם ויאמרו כל אשר דיבר ה' נעשה ונשמע' (שמות כד, א) ופירש"י פרשה זו נאמרה קודם עשרת הדברות וכד' בסיון נאמרה לו. ולפי"ז הפרשיות לא נאמרו כסדרן, ואין מוקדם ומאוחר בתורה. אבל הרמב"ן פי' שהכתובים הם כסדרן, ואחר מתן תורה למד מרע"ה עם בני ישראל את כל פרשת המשפטים והזכיר זאת הכתוב כאן, ויבוא משה ויספר לעם את כל דברי ה' ואת כל המשפטים, וע"ז אמרו כל אשר דיבר ה' נעשה ונשמע.

ויש להתבונן למה בפרשת יתרו קודם מתן תורה אמרו בני' 'כל אשר דיבר ה' נעשה', ואחר לימוד פרשת משפטים אמרו 'כל אשר דיבר ה' נעשה ונשמע'. וי"ל שקודם מתן תורה אחר שנתקדשו ונטהרו בני ישראל בימי הספירה עלו למדרגות רמות ונפלאות עד למאוד שפסקה זוהמתן, וסברו שמעתה נתעלו לגמרי ונתפשטו מכל עניני עוה"ז, ומעתה יהיו כל היום עוסקים בתורה ולא יהיה להם שום עסקים גשמיים ומשא ומתן וכו', וע"ז אמרו כל אשר דיבר ה' נעשה, אבל אח"כ כאשר מרע"ה לימד אותם את החוקים והמשפטים שבין אדם לחבירו הבינו שלא כן יהיו לדורות, כי עדיין יהיו מקושרים בעוה"ז, ובאופן זה יקיימו את התורה"ק, לכן חזרו ואמרו 'כל אשר דיבר ה' נעשה ונשמע'.

והלימוד בזה שאי אפשר לקבלת התורה ולקיום התומ"צ אם האדם אינו מתוקן בעניני בין אדם לחבירו, שעומד באמצע ובמרכז קבלת

נועם התורה

התורה. וכדאי' במדרש (שמו"ר כח, פ"א) שכשעלה משה למרום לקבל התורה, בקשו מלאכי השרת לפגוע בו, מה עשה הקב"ה, צר קלסתר של פניו של משה דומה לאברהם, ואמר להם הקב"ה אי אתם מתביישין הימנו, לא זהו שירדתם אצלו ואכלתם בתוך ביתו וכו', עיי"ש. ואי' בספה"ק ישמח ישראל (פ' וירא אות א ולשבועות אות יח) בשם אביו הרה"ק רבי בעריש מביאלא זי"ע, שהכוונה בזה שהשיב הקב"ה למלאכים תשובה ניצחת, שלא להם ראוי ליתן התורה רק לישראל, דהתורה ראוי' להנתן לבעלי מדות טובות, ושיש להם מדות תורניות, וזה אין במלאכים וישנו בישראל, כי כשאתם המלאכים ירדתם לתוך ביתו קיבל אתכם בסבר פנים יפות, ונתן לכם לאכול, כדרך הכנסת אורחים ואע"פ שהיה סבור שאתם ערביים קיבל אתכם בסבר פנים יפות ובשמחה רבה, ואתם כשבא בו"ד למרום אליכם תקנאו בו ותרצו לפגוע בו, מזה ניכר שאין בכם כח מדות התורניות, ולזה אין ראוי לכם התורה, ולית לכם שייכות בגוה, עכדה"ק.

ולא עוד אלא שהמצוות שבין אדם לחבירו קודמין למצוות שבין אדם למקום, וכן מצינו שרוב מצוות שבתורה הם בענינים שבין אדם לחבירו, וגם עשרת הדברות רובם הם בענינים שבין אדם לחבירו, כי ששה דברות הם בין אדם לחבירו ורק ארבעה דברות הם בענינים שבין אדם למקום, אנכי ולא יהיה לך ולא תשא ושמירת שבת. ובענין זה איתא יסוד נפלא מהמבי"ט (בית אלקים שער היסודות פי"ב) במ"ש חז"ל על הפסוק (שמות לא, יח) ויתן אל משה ככלתו לדבר אתו בהר סיני שני לחת העדות', לחת כתיב, שהיו הלוחות שוים, לא זו גדולה מזו. ולכאוי' צריך להבין מה הרבותא שהלוחות היו שוים. אלא הכוונה בזה, שאף שהלוח השני יש בו פחות תיבות, והרי התיבות היו חקוקים משני עבריהם, והלוח השני היה שוה במידתו ובמשקלו כהלוח הראשון, כי התיבות שהיו חקוקים בו היו כתובים באותיות גדולות, ונמצא שהשי"ת ציוה את הדברות הללו באותיות גדולות 'קידוש לבנה אותיות', וכל זה לחומר הענין של האזהרות שבין אדם לחבירו.

ובן מצינו בגמ' (שבת לא, א) שכאשר בא הנכרי אצל הלל הזקן, וביקש ממנו שילמדו את כל התורה כולה על רגל אחת, אמר לו מה דעלך סני לחברך לא תעביד, ואידך פירושא הוא זיל גמור, כלומר שהן אמנם

פרשת משפטים

ג

יש עוד מצוות בתורה, אבל המצוות שבין אדם לחבירו הם עיקר התורה, וברש"י שם כ' שרוב מצוות התורה הם בין אדם לחבירו. וי"ל בדרך רמז בפסוק (ויקרא יט, ה) 'ואהבת לרעך כמוך אני ה'', שקודם צריך לאהוב את חבירו ורק אח"כ אני ה', כי כל המצוות שבין אחד לחבירו הכלולים במצוות 'ואהבת לרעך כמוך, הם קודמין למצוות של אני ה' שהם המצוות שבין אדם למקום.

וזהו גם תחילת דינו של אדם בר"ה, כמ"ש מרן החתם סופר זי"ע (דרשות חת"ס ח"ב שני"ז ע"ב) שבתחילת דינו של הקב"ה יושב בדין עליו איך התנהג עם חבירו ורעיו, אם היה מתנהג עמהם לפנים משורת הדין או לא, ובזה המשפט אין הקב"ה מתנהג עמו לפנים משורת הדין אלא במשפט צדק, ואז אם על פי משפט צדק יצא דינו שהוא מאותן האנשים שעוברים על פשע ומעביר על מדותיו, אז אח"כ כשהקב"ה יושב בדין עליו בעסקי תורה ומצוות מה שבינו לבין המקום הוא נוהג עמו בחסד לפנים משורת הדין, עי"ש. ולפי דבריו מובן שמ"ש חז"ל 'כל המעביר על מידותיו מעבירין על כל פשעיו, היינו שהמעביר על מידותיו בענינים שבין אדם לחבירו, מעבירין על כל פשעיו על הענינים הרוחניים שבין אדם למקום, משא"כ להיפך לא מצאנו שכל המעביר ומתקן כל פשעיו מעבירין על מידותיו, ולא אמרי' אפי' שאינו מתוקן כ"כ בענינים שבין אדם לחבירו, מ"מ כיון שהוא צדיק והוא מתוקן בענינים שבין אדם למקום, אין מסתכלין על חלקו בבין אדם לחבירו, א"כ זהו ראייה מוכרחת שבין אדם לחבירו חמור יותר שאם מתוקן בזה אין מסתכלין על חלקו בבין אדם למקום.

ופשטות הסברא בזה שבין אדם לחבירו קודם וחמור יותר, כי כל המצוות עשה ול"ת שבין אדם לחבירו יש בהם גם קיום מצוה בין אדם למקום, אבל כל המצוות עשה ול"ת שבין אדם למקום אין להם שייכות עם בין אדם לחבירו, ונמצא שהמצוות שבין אדם לחבירו כוללים גם מצוות בין אדם למקום, אבל המצוות שבין אדם למקום הם רק מצוות בין אדם למקום ולא יותר. וכן מצינו בגמ' (ברכות יט, ב ועוד) שאמרו גדול כבוד הבריות שדוחה לא תעשה שבתורה. [ואמנם מסקנת

הגמ' שדוחה רק איסור דרבנן או איסור דאורייתא בשב ואל תעשה אבל לא בקום ועשה, אבל עכ"פ חומרתה במקומה עומדת].

ועוד גם זאת שע"י קיום המצוות שבין אדם לחבירו, הוא גורם לישובו של עולם, כמו שביאר הרמב"ם בפ"י המשניות (רפ"א דפאה) משנת אלו דברים שאדם אוכל פירותיהם בעולם הזה והקרן קיימת לעוה"ב, ומונה שם המצוות שבין אדם לחבירו, ופ"י דאף דקיי"ל דשכר עלמא בהאי עלמא ליכא, היינו רק במצוות שבין אדם למקום, שע"ז יקבל האדם שכרו בינו לבין קונו, אך כשיעשה האדם המצות התלויות בתועלת בני אדם זה עם זה, כמו כן תחשב לו לצדקה לעוה"ב, לפי שעשה המצות, וימצא טובה בעוה"ז בעבור שנהג מנהג הטוב בין בני אדם, כי כשינהג מנהג הזה וינהגו אחרים כמנהגו, הרי זה גורם לישובו של עולם בטוב, לכן מקבל שכר גם בעוה"ז, עי"ש. וממילא מובן ג"כ לאידך גיסא, שכשאדם חוטא בענינים שבין אדם למקום, מקבל עונשו בעוה"ב, שהשי"ת מאריך אפו וגבי דיליה, אבל בענינים שבין אדם לחבירו, אז גם את העונש מקבלים פירותיהם בעוה"ז רח"ל, אבל מידה טובה מרובה, שע"י קיומו מקבל שכר בעולם הזה, כי גורם בזה שאנשים יעשו מעשים טובים ומעשי חסד כמוהו, ועי"ז יהיה עולם טוב, ולכן הוא קודם למצוות שבין אדם למקום.

והאדם שמתאמץ ונזהר בענינים שבין אדם לחבירו, זוכה לסיוע גדול מן השמים בעבודתו בעניני בין אדם למקום ג"כ, וזוכה לקירבת אלקים, וכמ"ש צדיקים עה"פ 'ואהבת לרעך כמוך אני ה' ע"י הזהירות בענינים שבין אדם לחבירו, יזכה ל'אני ה', היינו להיות קרוב אל ה' ולהשלים עצמו גם בענינים שבין אדם למקום.

ועפ"י האמור יל"פ דברי רש"י בתחילת ספר בראשית, א"ר יצחק לא היה צריך להתחיל את התורה אלא מהחודש הזה לכם, שהיא מצוה ראשונה שנצטוו בה ישראל, ומה טעם פתח בבראשית, משום 'כח מעשיו הגיד לעמו לתת להם נחלת גוים', שאם יאמרו אומות העולם לישראל ליסטים אתם שכבשתם ארצות שבעה גוים, הם אומרים להם כל הארץ של הקב"ה היא, הוא בראה ונתנה לאשר ישר בעיניו, ברצונו

נתנה להם וברצוננו נטלה מהם ונתנה לנו. ולכאור' עדיין לא נתיישב קושיית הר"י, דהיה יכול להתחיל החודש הזה לכם, ותיכף אח"כ לספר סדר הבריאה בראשית ברא וגו'. אלא הטעם הוא משום דבלא מידות טובות אין התחלה של תורה, וכל זמן שיש אומות העולם שטוענים נגד בני' שהם ליסטים, איך יכול להתחיל את התורה, כי צריך קודם ליישר את הענינים שבין אדם לחבירו, ורק אח"כ אפשר להתחיל את התורה"ק.

מה הראשונים מסיני אף אלו מסיני – א תורה'יגע בין אדם לחבירו

מאידיך גיסא עלינו לדעת כי בכל עניני התנהגות האדם לרעהו בצדק ובמשפט ובגמילות חסדים וכו', זהו רק משום שהתורה"ק ציוותה עלינו להתנהג כך, ולא כאומות העולם שגם הם מבינים לפי שכל האנושי שצריך להיות מענטשלייך, ולהתנהג ביושר ובצדק כלפי חבירו ולגמול חסד ולרחם עליו, וכן מבינים לפי שכל הפשוט שצריך לכבד אביו ואמו שילדוהו וגידלוהו ומסרו נפשם עליו וכו', לא כן בני ישראל שאפי' המצוות השכליות מקיימים רק משום שבך ציוה רחמנא למשה בסיני, והם מבטלים שכלם להבנת התורה שהיא הקובעת מהו צדק ויושר ומהו גמ"ח ורחמנות ומידות טובות, ומהו ההיפך מזה.

והתוצאה מכך היא, שאם לפעמים עפ"י שכלו והבנתו חושב שאי"צ לגמול חסד עם חבירו כפי התנהגות חבירו כלפיו וכדו', או לאידיך גיסא שחושב שצריך לרחם במקום שהתורה ציוותה שלא לרחם, אז מבטל דעתו ושכלו לדעת התורה ועוקר החשבונות רבים אשר בקשו בני אדם שהוא היפך דעת תורה. ומקיים החסד והרחמים כפי ציווי התורה, משא"כ הגוי שמבין בשכל עצמו קובע לפי הבנתו, שלפי מצב זה וכדו', צריך לרחם או אסור לרחם, ודוגמא לדבר אדם זקן מוטל על ערש דווי מחובר למאשינע"ן, ומחזיק נשמתו באפו ומתייסר ביסורים רח"ל, הגוי אומר לפי שכלו שזהו רחמנות גדולה עליו, ואין לך טובה גדולה מזו לנתק המאשינע"ן מעליו ולא יתייסר עוד וכו' עפ"ל, התורה קובעת שהעושה כן הוא רוצח ממש, והיא הקובעת מהו רחמנות, וכן מצות ברית מילה שלעני בני אדם זהו אכזריות נוראה, לקחת תינוק בן שמונת ימים וכו', אבל האמת שזהו הרחמנות הגדולה ביותר שזה מתקן

ומשלים נר"נ של האדם וזהו טובתו בגור"ר, וע"ז אמרו במשנה [ברכות פ"ה מ"ג] האומר על קן ציפור יגיעו רחמין וכו', משתקים אותו.

ומטעם זה הפסיק הענין באמצע זמן קבלת התורה בעניני בין אדם לחבירו, להורות שצריך להיות תורה'דיג בין אדם לחבירו שאפי' שצריך מידות טובות ורחמנות וכו', אבל יהיה מתוך ביטול גמור לדעת תורה, ארום גינועמען מיט תורה לפניה ולאחריה, ולא שכל עצמי דעת בעלי בתים היפך דעת תורה, וזהו גמילות חסדים ורחמנות מסיני, וזהו כוונת רש"י בריש פרשת משפטים וזהו כוונת רש"י בריש הפרשה, ואלה מוסיף על הראשונים, 'מה הראשונים מסיני אף אלו מסיני'.

בשעה שהקדימו נעשה לנשמע - הקדימו דייקא

והנה כח הביטול הזה לקיים מצות התורה בלא הבנה והשגה עצמית, קיימו וקיבלו היהודים עליהם בעת שאמרו יחד קול אחד 'נעשה ונשמע', דהנה בגמ' (שבת פח, א) איתא, דרש ר' סימאי בשעה שהקדימו ישראל נעשה לנשמע באו ס' ריבוא מלאכי השרת לכל אחד ואחד מישראל וקשרו לו שני כתרים א' כנגד נעשה וא' כנגד נשמע וכו'. ומבואר בזה שבלא הקדמת נעשה לנשמע לא היו מקבלים את הכתרים, רק מפני 'שהקדימו' נעשה לנשמע. ויש להבין כמה נגרע ערכם אם היו אומרים נשמע ונעשה ויקבלו עליהם עול התורה והמצוות בשמחה.

וביאור הענין הוא (עי' מאמרי הרש"י בשעה שהקדימו תע"ב) דנשמע פי' לשמוע, וגם פי' להבין ולקבל, וכמש"נ 'זהם לא ידעו כי שומע יוסף' (בראשית מב, כג) פי' שיוסף הצדיק הבין את שפתם, והתרגום על שמיעה [לפעמים] היא קבלה, וכן התרגום על נעשה ונשמע, 'נעבד ונקבל' (שמות כד, ז) דהיינו שמקבל את הדברים לאחר ההבנה, ואשר ע"כ אם בני ישראל היו אומרים 'נשמע ונעשה' הי' כוונתם לשמוע כדת מה לעשות, בשמיעה והבנה, הכל לפי כח הבנתם והשגתם, ובלא ביטול ונאמנות מוחלטת בקבלת עול מלכות שמים, ואין לזה שום ערך כלפי האין סוף ב"ה, וממילא לא היו מקבלים גם לא כתר אחד. ורק מפני שהקדימו נעשה לנשמע, פי' שטרם כל שיח בראש ובראשונה מקבל עליו 'נעשה', ללא שום חשבונות והבנות וטעמים, בנאמנות מוחלטת ובביטול הגמור

פרשת משפטים

ז

להשיי"ת, נוכמו שהשיב רבא להצדוקי 'תומת ישירים תנחם' ופירש"י התהלכנו עם השיי"ת בתום לב, כדרך העושים מאהבה, וסמכנו עליו שלא יטעיננו בדבר שלא נוכל לעמוד בו]. ואח"כ 'נשמע' בכדי לדעת מה לעשות, וגם להבין ולהשכיל בטעמי המצוות, 'מה טעם יש בה', אבל גם ההבנה והחקירה בטעמי המצוה הוא רק משום שהשיי"ת ציונו ע"ז לחקור ולהבין כל מצוה על בוריה ולהשיג הבנת התורה ומתיקות התורה בעמקותה וישרותה להבין ולהשכיל בסברא והגיון, ולא מפני רצונות עצמיים, עי"ז באו שני הכתרים גם על הנעשה וגם על הנשמע, והבן היטב. (וע"ע מאור עינים ריש פ' יתרו ד"ה בשעה שהקדימו).

וזה פי' הפסוק (תהלים קיט, פו) 'כל מצוותיך אמונה', כל המצוות שקיבלנו במתן תורה, הכל רק אמונה, ואחז"ל (מכות כד, א) בא חבקוק והעמידן על אחת שנאמר (חבקוק ב, ד) 'וצדיק באמונתו יחיה'. ולכאור' יש להתבונן מה הפשט 'הכל אמונה', וכי אין מצוות אחרות מלבד אמונה. אכן י"ל שהכוונה הוא כנ"ל, שעיקר התכלית בקיום המצוות הוא לקיימם באופן של קבלת עול, כשור לעול וכחמור למשא, חק בלי טעם, שזהו הביטול לרצון השיי"ת 'לעשות רצונך אלקי חפצתי' (תהלים מ, ט) רצוננו לעשות רצונך, וכמשארז"ל (זבחים מו, ב) לעשות נחת רוח לפני שאמרתי ונעשה רצוני.

ועי"ז שהאדם מקיים את המצוות בתמימות ובאמונה באופן של 'נעשה', אזי זוכה גם ל'נשמע' דהיינו להבין ולהשכיל את טעמי המצוות, וע"ז אמר דוד המלך ע"ה 'טוב טעם ודעת למדני כי במצוותיך האמנתי' (תהלים קיט, סו) דהיינו דמאחר שאני מקיים את כל המצוות באמונה 'במצוותיך האמנתי', לכן אני מבקש 'טוב טעם ודעת למדני', שתלמדני את חלקי התורה שציות אותנו להבין טעמי המצוות בטוב טעם ודעת.

מצות תלמוד תורה הוא לתלמוד וללמד – אהבת ישראל מביא אהבת תורה

ואחרי הודיע לנו כל זאת, שתנאי קבלת התורה הוא רק ע"י עבודת בין אדם לחבירו, י"ל שהוא ג"כ עצה טובה וסגולה נפלאה ללימוד התורה ולהשגת התורה והבנתה, ועפ"י דרכו של הרה"ק הרבי ר' דוד

נועם התורה

מלעלוב זי"ע בענין אהבת ישראל שסבר שעל ידה אפשר להשיג אהבת ה', ופי' מאה"כ 'ואהבת לרעך כמוך אני ה', שע"י אהבת ישראל יכול להשיג אהבת ה', וזהו אני ה', ומיושב בזה קו' הראשונים בציווי השי"ת 'ואהבת את ה"א וגו', איך אפשר לצוות על אדם קרוץ מחומר בו"ד לאהוב את ה' שהוא בלתי מוחש ואינו משיגו כלל, אלא שהעצה היעוצה ע"י שיאהוב כ"א מישראל באהבה גמורה, וזהו הרי דבר מוחשי ודבר טבעי שאוהב את חבירו, כמו שיודע לאהוב את עצמו 'כמוך', ואז ממילא ישיג אהבת ה', כי אהבת האב והבן תלויין ועומדין זה בזה, ואם אוהב הבן אוהב האב, ע"כ.

והנה אי' בזה"ק דאורייתא וקוב"ה וישראל חד, והם קשורים ולא מתפרשין וזה בל"ז אי אפשר, ועוד אי' שישראל ר"ת יש שישים ריבוא אותיות לתורה, הרי שכל יהודי יש לו אות בס"ת השייך לשורש נשמתו, [ובתורה שבע"פ כל א' יש לו שורש נשמה לא' מדפי הגמ'] , ונמצא א"כ שע"י אהבת ישראל יזכה לאהבת התורה, שע"י שישלים א"ע ויחזק אהבתו לכ"א מישראל, א"כ מתקשר ומתחבר לכל אותיות התורה כא', ואז יזכה להשגת התורה והבנת התורה וחשקות התורה, ועצה טובה קמ"ל באם אירע לא' באמצע לימודו קושי בהבנת הסוגיא או התוס', יעצור מלימודו ויכוון מחשבתו ולבו לאהוב כ"א מישראל, מתוך חיבה וקירבה כאשר הוא שם, ויחזור לתלמודו ויתחוויר לו כל הסוגיא בבהירות, כי אפשר שסיבת קושי ההבנה מחמת שסוגי' זו שייך לשורש נשמתו של א' מישראל שאין לו עמו חיבור, ומחמת כמה סיבות הם מרוחקים זה מזה, ולכן חסר לו חלקים ועניינים בתוה"ק, וע"י שמתחזק בהבנת ישראל להבין כל יהודי אפי' שאינו עם דרכו ושיטתו וכדו', יזכה להבנת התורה, ואם יש לו חשק לעזור ליהודי ולסייע בעדו יזכה לחשקות התורה, ואם ישמח בשמחתן של ישראל, יזכה לשמחת התורה וכו', וזה לימד לנו משרע"ה בהפסקת ענין קבה"ת בעניני בין אדם לחבירו.

א. ועצה זו הוא ע"ד דאי' מהאריז"ל (ריש שער הכוונות) סגולה לקבלת התפלה, לקבל ע"ע קודם התפלה מצוות ואהבת לרעך כמוך, שיכוון לאהוב כ"א מישראל כנפשו,

ולבן תמצא שההכנה לקבלת התורה היתה 'ויחן שם ישראל כנגד ההר', כאיש אחד בלב אחד, מתוך אחדות גמור באהבה ואחוה כל ישראל יחדיו, שכדי לקבל התורה בשלימות הוצרכו לאחדות ואהב"י לחבר ולקשר כל שישים ריבוא אותיות לתורה כאיש א', וכן מצינו אשר כולם ענו ואמרו 'קול אחד' נעשה ונשמע באחדות גמור, שאע"פ שכ"א אמר נעשה ונשמע לפום דרגא דיליה באש קודש לקיום התוהמ"צ, אבל הקול היה 'קול אחד' קול פשוט בלא שיגביה א' קולו יותר מחבירו אלא 'קול אחד כאיש אחד בלב אחד'.

ולבן גם הצורה והאופן של מצות תלמוד תורה מיוסד באופן של 'ללמוד וללמד', ללמד לאחרים זה גופא חלק מהמצוה ולעיכובא ואינו רק הידור מצוה, [וכ"ה בספר המצוות להרמב"ם (מצוה יא) וז"ל 'שציונו ללמוד תורה וללמדה והוא הנקרא תלמוד תורה', עיי"ש. כי קיום מצות 'ללמוד' הוא רק אם גם 'ללמד', ובל"ז אינו יוצא יד"ח ללמוד, ויש חולקים שהם ב' מצוות נפרדים, (כ"ה דעת הרס"ג עשין י"ד וט"ו והסמ"ג עשין י"ב והיראים סימן כ"ה והאר"ק בזה הגר"י פעלא בכיאוורו על הרס"ג שם) ועכ"פ בודאי שהוא חיוב גמור], כי בין אדם לחבירו הוא חלק ממצות ת"ת, ואם עדיין יש אחרים שלא הבינו והשכילו דברי תלמוד תורה"ק, חובה גמורה ללמדם.

כי עי"ז תעלה תפלתו כלולה מכל תפלות ישראל וכו', ובפרט אהבת חברים העוסקים בתורה ביחד, צריך כאו"א לכלול עצמו כאי' הוא אבר א' מן החברים שלו וכו', עיי"ש, ולדברינו גם קודם לימוד התורה יקבל ע"ע כנ"ל.

ב. ויעוי' תורת משה להחת"ס (פ' קדושים ד"ה ואהבת) מש"כ בדברי הגמ' (ב"מ סח, ב) שנים שהיו מהלכין בדרך וביד א' מהם קיתון של מים, אם שותים שניהם, שניהם מתים, ואם שותה אחד יגיע לישוב, דרש בן בתורה מוטב שישתו שניהם וימות ואל יראה א' במהם במיתתו של חבירו, עד שבא ר"ע ולימד 'וחי איך עמך', חייך קודמין לחיי חברך. ולכאן קשה דהא ר"ע עצמו הוא שדרש 'ואהבת לרעך כמוך זה כלל גדול בתורה', וא"כ איך אמר שיעדיף טובת עצמו על טובת חבירו ולא יאהב את חבירו כעצמו. ות' החת"ס דיש לחלק בין גשמיות לרוחניות, דמ"ש ר"ע חייך קודמין זהו רק לגבי עניני עוה"ז, אבל בחיי הנצחיי דהיינו בלימוד התורה חייב ללמד לאחרים אפי' הוא מבטל עצמו מלימודו, מ"מ חייב ללמד עם אחרים, וע"כ אמר ר"ע זה כלל גדול בתורה, דבענין לימוד התורה הוא כלל גדול לאהוב חבירו כמותו. וכ"פ החת"ס בתשו' (ח"מ סי' קסד) עיי"ש.

פרשת יתרו בחי' חג השבועות פרשת משפטים בחי' שמחת תורה ולעצם הקושיא מדוע חילקה התוה"ק את כל מעמד הר סיני לשני פרשיות ולא נאמרה כולה בפרשה א'. י"ל עוד כי הנה יש ב' מועדים שנקבעו לכבוד התורה, חג השבועות ושמחת תורה, ושקולים המה ושניהם נקראים בתורה בשם עצרת, ויש להתכונן בטעם הדבר שבחג השבועות שבו ניתנה תורה לישראל אין עושים בו את עיקר השמחה, ורק בשמחת תורה עושין הקפות וריקודין עם התורה, שהיא שמחה לגומרה של תורה, ולכא' אדרבה יותר היה ראוי לשמוח בחג השבועות שהוא זמן ההתחלה.

ואי' בספה"ק לפרש בזה עפ"י משל לאדם שנשא אשה ואחר תקופה מסוימת לאחר נשואיו חזר ועשה סעודה גדולה לאוהביו, ושאלוהו מה ענין סעודה זו. והשיב ואמר, דהנה בשעת הנשואין עדיין אין החתן מכיר את הכלה לנכון, ואינו יודע את כל מעלותיה, ולכן השמחה ששמח בשעת סעודת הנשואין לא היתה שמחה שלמה, אבל לאחר זמן כאשר נוכח במעלותיה של הכלה, אזי השמחה גדולה ביותר, ועל זאת חזר ועשה סעודה גדולה.

ובמו"ב קבלת התורה הוא בחי' נשואין בין כנס"י לקוב"ה וכמאחז"ל (תענית כו, ב) ביום חתונתו זו מתן תורה, אך בשעת הנשואין עדיין לא ידעו בני"י את גודל מעלת התורה וקדושתה, וכן לא ידעו מה כתיב בה וכפה עליהם הר כגיגית ואמרו נעשה ונשמע. אך בשמחת תורה בעת גומרה של תורה, לאחר שכבר נתקיים 'טעמו וראו כי טוב ה', ונודע לנו שהתורה מתוקה מדבש ונופת צופים, אז השמחה גדולה ביותר, ולזאת שמחים בריקודין והקפות עם הס"ת.

ועד"ז י"ל שלכן נחלקה פרשת קבלת התורה לב' חלקים, כי החלק הראשון שבפרשת יתרו, הוא עצם קבלת התורה בבחי' נשואין, והשמחה היתה כמשוש חתן על כלה בשעת הנשואין, שעדיין אין השמחה בשלימות. ולאחר שבוע אנו קוראים את החלק השני של מתן תורה בפרשת משפטים, אז השמחה בתורה שלימה, כמו שמחת החתן והכלה בתום שבעת ימי המשתה, וכעת שבוע לאחר שבת פרשת יתרו,

פרשת משפטים

יא

כבר מכירים לנו את התורה"ק ואת מעלותיה הנפלאות, הפך בה והפך בה דכולה בה, והרי"ז בבחי' שמחת תורה.

ולא הרי שמחת התורה כשמחת שאר כל המצוות, כי באמת עצם התורה גופא היא 'חפצא של שמחה', וכמ"ש 'פקודי ה' ישרים משמחי לב'. והראיה לזה מהא דמצינו שאבל רח"ל אסור בת"ת, והא לכאור' כל המצוות צריך אדם לקיים בשמחה, כמ"ש 'תחת אשר לא עבדת את ה"א בשמחה ובטוב לבב' ונאמר 'עבדו את ה' בשמחה', ולא נאסר קיום המצוות על האבל. ואמנם החילוק הוא דבכל המצוות יש חיוב לעשותם בשמחה, אבל לענין לימוד התורה, השמחה היא עצמותה, וע"כ האבל אסור בת"ת. ולכן גם אינו צריך לעשות איזה פעולות שיביאו אותו לידי שמחה [כמו שירה וריקודין וכדו'], אלא יתאזר ללמוד בהתמדה ולהתקשר לגמ', וממילא יבוא לידי שמחה, ובזה חלוק מצות ת"ת משאר המצוות, שבכל המצוות יש חיוב על האדם להביא א"ע לידי שמחה בקיום המצוות, משא"כ בתורה"ק יעסוק בתורה וממילא יבוא לידי שמחה.

וזהו הטעם שנשנית פרשת קבלת התורה בפרשת משפטים, כי לאחר שבעת ימי המשתה השמחה גדולה ביותר, והוא בחי' שמחת תורה, ומרומז זה בתיבה ראשונה שבפרשה 'ואלה המשפטים' ואלה הוא ר"ת ליהודים היתה אורה ושמחה וששון ויקר, [וכבר נתבאר במאמרי השובבי"ם שגם פרשת שמות מתחלת בתיבת 'ואלה', לרמז שעבודת ימי השובבי"ם הוא תשובה מתוך שמחה, ועל כן התחלת פרשיות השובבי"ם וסופם הם בשמחה, 'שמחים בצאתם וששים בכואם']. וי"ל עפ"י מה דאי' במדרש הובא ברש"י ריש פרשתן, כל מקום שנא' אלה פסל את הראשונים ואלה מוסיף על הראשונים וכו'. וי"ל דמי שלומד תורה סתם, בבחינת 'אלה' דהיינו 'ליהודים היתה אורה', בודאי מקיים מצות ת"ת, ופוסל את הראשונים שגם אם נכשל וחטא הרי המאור שבה מחזירתו למוטב, ומאי דהוה הוה, אבל מי שעוסק בתורה באופן של 'ואלה', דהיינו שלומד תורה מתוך שמחה, כי מצרף תיבת ו' המרמזת ו'שמחה ו'ששון ו'יקר, והרי הוא מוסיף על הראשונים, שמסוגל לתקן ולהפוך את הכל לטובה ולברכה. ולכן תיכף אחר שובבי"ם בא חודש אדר,

ומשנכנס אדר מרכיז בשמחה, והשמחה הזאת כי הדר קיבלוה מאהבה וברצון ושמחה.

ואלה המשפטים – דא רזא דגלגוליא

'ואלה המשפטים אשר תשים לפניהם וגו', ובזוה"ק (דצ"ד ע"ב) איתא, פתח רבי שמעון ואמר, תרגום ואלין דיניא דתסדר קדמיהון, אלין אינון סדורין דגלגולא, דינין דנשמתינ דאתדנו כל חד וחד לקבל עונשיה, עיי"ש. וביאור הדברים עפ"י מעשה שהראה מרן אור שבעת הימים הבעש"ט הק' זי"ע לתלמידו הרה"ק המגיד ממעזריטש זי"ע, שהבעש"ט ציוה עליו לנסוע ליער א' ויראה שם אילן עבות ורחב, וסמוך לו מעיין מים חיים, ובתוך האילן חור גדול בגודל שיכול אדם ליכנס בו, וציוהו להיכנס לתוך האילן ולהמתין שם במשך היום, הר"ר בער עשה כן וראה שהגיע איש אחד רכוב על מרכבתו, כנראה סוחר אמיד, ובהיותו עיף ויגע עמד לפוש שם, אכל ממאכלו ושתה מהמעייין, וארנקו עם המעות נפל מכיסו, אבל הוא לא הרגיש בכך ונסע לדרכו, אחר כך בא לשם איש אחר שגם הוא עשה כנ"ל, ומצא הארנקי עם המעות, הרימו ולקחו עמו וילך לדרכו. עוד זה הלך והנה הגיע איש עני ונכה רוח וחבילותיו על כתיפיו כדרך העניים המרודים, ובהיותו עיף ויגע מדרכו הארוכה רגלי, עמד לפוש שם, אכל מפת שבתרמילו ושתה ממי המעיין הזכים, והניח עצמו לישן ולפוש. והנה לפתע בא בחזרה האיש הראשון אשר אבד ארנקו במקום זה, ואחר חקירה ודרישה על הארנק, שכמובן העני הזה לא ידע עליו מאומה, עמד האיש ההוא והכה את העני מכות קשות ונאמנות, בטענה שיחזיר מעותיו, ואולם אחר שראה שכל המכות הם לשוא, עזבו לנפשו והלך לו.

הרבי ר' בער שישב בתוך האילן וראה את כל המאורע במשך היום, חזר אל רבו מרן הבעש"ט זי"ע וסיפר מה שראה, והביע פליאתו העצומה, כיצד הרשו מן השמים שאיש עני ומדוכא יספוג מכות אכזריות על לא עוול בכפו. ואולם מרן הבעש"ט ענהו, דע לך כי האיש הראשון שאבד ארנקו עם מעותיו, היה חייב בגלגול ראשון סכום הכסף שהיה בארנק לזה שמצאו, ובאו לדון לפני העני הזה שהי' בגלגול הקודם דיין,

פרשת משפטים

יג

ופסק שלא עפ"י דין, וע"כ הכסף הוחזר עתה לבעלים האמתיים, ואילו הדיין שעיוות הדין קיבל ענשו. וזהו שאמר הזוה"ק 'ואלה המשפטים', אלין סדורין דגלגולא דינין דנשמתין, דאתדנו כל חד וחד לקבל עונשי' עכ"ל, והיינו שלפעמים צריכים כל המעורבים בדין תורה להתגלגל שנית, כדי להוציא משפט צדק לאורי.

והלימוד מזה שאין אתנו יודע עד מה, ולפעמים אינם מבינים מדוע הפסיד הלה או הרויח הלה, אבל הכל בחשבון מדויק מלמעלה, ואם יארע לפעמים שיחשוב אדם כשיצא חייב, והלא אנכי יודע האמת שהצדק היה עמי, וא"כ איך נתחייבתי בדין תורה בדבר שהוא היפך האמת, אלא שיתכן שבגלגול הקודם נשאר חייב לאיש זה, ונסתבב מן השמים שיתחייב לו עתה ע"פ משפטי התורה להשלים לו מה שהחסיר (עי' בספה"ק דגל מחנה אפרים בתחילת פרשתן, ובס' מעשה אורג להרה"ק מהרי"א מקאמרנא זי"ע פאה פ"ח מ"ט).

ובן כלפי הדיין, על כגון דא הפליגו חז"ל (שבת י, א) במעלת הדיין שדן דין אמת לאמיתו אפי' שעה א', מעלה עליו הכתוב כאי' נעשה

ג. ראיתי בספר קדושת ציון, שהבעש"ט הק' סיפר מעשה הנ"ל בעקבות עובדא דהוי בדידיה, שהגיע לפניו גביר א' ותינה צערו לפניו בסיפור דברים, שהוא הפקיד ביד איזה עני סכום גדול של מעות מפני שהוצרך לנדוד למרחקים מעבר לים לזמן רב, ואחר כמה שנים נפטר העני הנפקד לב"ע, והיורשים מצאו מטמון גדול של ממון רב בבית אביהם, וחשבו ואמרו לנפשם מסתמא היה אביהם עשיר גדול וגם קמצן כאחד, ולכן לא נתן להם כלום ולא גילה להם על העושר השמור לבעליהם. ולקחו הכסף וחלקוהו בין היורשים כדין, וכ"א בנה לעצמו דירה נאה ורכשו קרקעות ועשו פרקמטיא וכו'. ויהי היום והבעלים באו ברגליו וראה כל כבוד עושרם, ומיד הבין את כל הנעשה, וטען בפניהם הרי אביכם עני היה והכל מכסף פקדוני, וכנגדו טוענים היורשים אין לנו שום ידיעה מפקדונכם וגם אבינו לא סיפר לנו מאומה מדבר הפקדון, ואין כאן שום ראיה והוכחה עפ"י דין בשטר או בעדים שהיה פקדון והממע"ה. ובאו לדין תורה בבי"ד ושמעו כל הטענות, ופסקו עפ"י דין תורה שבלא שום ראיות הדין עם היורשים והממע"ה. ועל אף שכל בני העיר ידעו האמת שהצדק עם הגביר והנפקד היה עני ואביון, אבל פסק בי"ד עפ"י תורה הוא, ואז שלח הבעש"ט לראות הסיפור הזה רזא דגלגוליא.

שותף להקב"ה במעשה בראשית וכו'. וצ"ב מהו כפילות הלשון 'אמת לאמתו', אלא שיש 'דין אמת' שהיא לאמתה של תורה עפ"י ראיות ועדים וכדו' ועפ"י פסק השו"ע ונו"כ, אבל יש לך 'דין אמת לאמתו', היינו שהדיין יש לו חכמה נפלאה לחתור לעומק אמיתות הענין מי החייב ומי הזכאי, אע"פ שלפי דין תורה יוצא הפסק ההיפך מזה, ודיין זה רואה גם מה שאינו כתוב בשו"ע מפורש רק בין השיטין, וזהו חכמת התורה מיוחדת שניתנה לגדולי עולם וצדיקים, ודוגמת חכמת שלמה, שאמר 'גזרו את הילד החי לשנים' (מלכים א פ"ג) וכן מעשה כדי הדבש ודוד המלך בילדותו (אוצר המדרשים פ' מקץ)¹.

אמנם יש לפעמים שהדיין אינו יכול לפסוק עפ"י חכמתו שהשכיל להבין הצדק עם מי, מאחר שיש עדים וראיות מוכחות כנגדו, וא"כ איך יוכל לחייבו או לזכותו, ולכן אחז"ל (סנהדרין ו, ב) אין לו לדיין אלא מה שעניו רואות, שצריך לפסוק עפ"י ראיית כל הצדדים ועפ"י ד"ת, ולא

ד. וכידוע מכמה גדולי עולם שפסקו לפי חכמתם, וא' מהם, מהגאון בעל נודע ביהודה ז"ע, שפ"א באו לפניו ב' בעלי דינים בסכסוך אודות בהמה, זה אומר כולה שלי וזה אומר כולה שלי, והבהמה עמדה שם קשורה במוסרה, ואמר הגאון בעל נודב"י שיתירו אותה ממוסריה, ותיכף הלכה מעצמה בדרכה הקבוע לבית א' מבעלי הדינים, ובהמה עצמה פסקה מי הוא בעליה. וכן מסופר אודות עני מעיר פראג שנסע לארץ אונגארן לקבץ מעות, ואחר שקיבץ סכום נכבד שב לעירו, והזדמן לפניו סוחר יהודי שקנה יין בארץ אונגארן והביאו למכרו בעיר פראג, וביקש רשותו להצטרף אליו בעגלתו והסוחר הסכים. העני אשר חשש לצרור כספו שעמל עליו זמן רב, טמן אותו באחד מחביות היין ונתן בה סימן, וכשהגיע לעיר פראג ביקש להוציא את כספו ממקום מחבואו, וגילה שהחבית ריקה והכסף איננו. פנה אל הסוחר בבכי ותבע ממנו את כספו, אך הסוחר הכחיש שידו במעל, וטען נגד העני שהוא כפוי טובה, שהוא הסיעו בעגלתו. בצר לו פנה העני אל הגאון בעל נודב"י ותבע את הסוחר. והעשיר מכחיש מכל וכל, אמר לו הנודב"י, הן אמת שהמוציא מחבירו עליו הראיה ואי אפשר לחייב אותך בדיני ממונות, אבל לענין איסור והיתר צריך לחוש לדברי העני, א"כ בודאי שהגוי בעל העגלה חיפש את הכסף בין החביות ולקחו, ואם כן כל יינך אסור בשתיה כדן יי". כאשר שמע העשיר חפו פניו ומיד הודה שהוא גנב את הממון, אך הנודב"י אמר לו שאינו נאמן מפני שאין אדם משים עצמו רשע, ואיך אאמין לך שגנבת, והוצרך הסוחר להוכיח בסימנים מובהקים שהוא גנב.

יחשוש על מה שפסק דין מרומה, וחייב האדם הזכאי וכדו', כי 'אלה המשפטים', הם רזא דגלגולא, שהם טמירים ונעלמים בסוד הגלגולים, ואולי היה הזכאי חייב לו בגלגול הקודם וכו', 'אשר תשים לפניהם', שמא הוא כבר דבר מלפנים, חשבון קדום מלפני זמנים טובא, ולכן סיבב הקב"ה הענין כך, וכיון שכן לא ירתע הדיין מלפסוק הדין גם באופן כזה, כי אין אתנו יודע עד מה.

ואלה המשפטים – תורת המשפטים והדינים לא דברה תורה אלא כנגד יצה"ר

אמנם יש לך אדם שגדלה מעלתו והוא מאמין באמונה שלמה, שאין שום אדם בעולם שיכול להזיקו או להפסידו אפי' פרוטה אחת, וגם לא להרויחו פרוטה א', אלא הכל קצוב ומדוד ושקול בדיוק גדול ע"י השי"ת בעצמו, והאדם הזה אינו צריך כלל לתלות בגלגולים וכדו', כי אינו מגיע כלל לדון דין תורה בממונות בינו לבין חבירו, כמש"כ הרה"ק רבי ברוכ"ל מקאסוב זי"ע דברים נפלאים בספרו עמוד העבודה (דרוש הבטחון אות יב) וקראוהו בשם כלל הברזל שא"א להצטייר ששום אדם יגיע לו גירעון בקצבותיו שבין ר"ה ליוה"כ, וכמו"כ אי אפשר להצטייר שיוסף אדם על קצבותיו אף פרוטה אחת, וא"כ א"א להצטייר שיהיה לאדם שום הפסד בעולם, ואפי' אם יראה בעיניו שנחסרו מממונו דהיינו שהיה לו אלף זוז ועכשיו נגנבו ממנו כולם, ולא נשאר לו אף פרוטה אחת, לא ידאג ע"ז כלל, מי שמאמין בעמוד הברזל הזה, כי ינחם ע"ע בא' מב' אופנים, או שהאלף זוז הללו הם מקצבותיו ועדיין עתיד הקב"ה למלאות חסרונו, או שהאלף זוז הללו לא היה מכלל קצבותיו. ואף שעינו הגשמי רואה ההפסד, אבל עין השכלי מחייב שלא יצוייר לעולם שום הפסד אצל שום אדם, אמנם מחמת חסרון אמונתם ביסוד הלזה ומחמת עורון עיני שכלם, הם דואגים כשיגיע להם איזה הפסד, כי הם חושבים כל ממון שתשיג ידם ומה שמונח באוצרותיהם הם שלהם, ומכלל קצבותם הם, ולכן כשיגרע סכום הממון שבאוצרותיהם חושבים הם שיש להם הפסד ומתאוננים ודואגים ע"ז וכו', וגם לאפוקי מדעת כמה אנשים שאומרים על איזה עסק שמנוסה אצלם שבעסק זה מרויחים ממון ובעסק

אחר מרויחים, והנה דעת שוטים הוא, כי הנה הקב"ה שולח ברכה לאדם בכל מה שיעסוק, כדכתיב 'וברכתיך בכל אשר תעשה', כי כ"כ ירויח אדם בעסק תבן כמו בעסק אבנים טובות ומרגליות.

ובהמשך דבריו הק' ביאר שכל פרשת משפטים וסדר נזיקין דיני חו"מ המבוארים בשו"ע וכו', הכל רק ע"ד לא דיברה תורה אלא כנגד יצר הרע, ושייך אך ורק לפשוטי עם, כי אדם שיש לו אמונה שלמה והשקפת התורה, לעולם לא יצטרך ללכת להתדיין בדין תורה, כי עפ"י האמת הצרופה לא יתכן שיהיה לו שום נזק משום אדם. וזל"ק, לפי היסוד המוסד הזה, אם כל הבריות היו מאמינים בזה לא היו צריכים לדיני ממונות, כי לא היה ביניהם שום תביעות ממון ולא כפירת ממון, מאמר שהיו יודעים שא"א להיות שום תוספת וגרעון על קצבותם, אבל לא דיברה תורה אלא כנגד יצה"ר המעוור עיני שכלינו, והמטעה אותנו לילך אחר עני שכלינו והמטעה אותנו לילך אחר עיני הגשמיים. ומה גם ע"י הדיין שדן דין אמת לאמתו (ע"י שבת י, א) עושה תועלת גדולה למעלה, דכשיש דין למטה אין דין למעלה (תנחומא משפטים פ"ה) רק רחמים גדולים. כלל דמילתא מיום בריאת העולם לא הפסיד אדם אף פרוטה אחת ולא הרויח אף פרוטה אחת, עכלה"ק. ואמנם ע"י הלימוד והעסק בעניני 'המשפטים והדינים', יש כח להפכם ל'רחמים וחסדים', ולהמתיק הדינים בשרשם, כדברי המדרש הנ"ל דאם יש דין למטה אין דין למעלה, ויושפע מלמעלה אך טוב וחסד כה"י.

ה. יש להעיר על ד"ז, דהנה האוה"ח הק' בפ' וישב עה"פ ויצילהו מידם' (בראשית לז, כא) כתב בטעם שנחשב שראובן הציל את יוסף, אף שאמר להשליכו לבור שהיו בו נחשים ועקרבים, כי שהאדם בעל בחירה ורצון ויכול להרוג מי שלא נתחייב מיתה, מה שאין כן חיות רעות לא יפגעו באדם אם לא יתחייב מיתה לשמים, והוא אומרו ויצילהו מידם פירוש מיד הבחירי, ובזה סתר אומרו ונראה מה יהיו חלומותיו וגו', כי הבחירה תבטל הדבר, ואין ראייה אם יהרגוהו כי שקר דיבר, עכדה"ק. ולכא' זה סתירה לדברי העמוד העבודה הנ"ל, שאין שום מציאות שאדם יוכל להפסיד את חבירו. וביותר קשה שהרה"ק בעל מחבר עמוד העבודה כתב כן בעצמו בספרו נחמד ונעים בפרשת וישב יעו"ש, וצ"ע.

ואלה המשפטים – כשולחן הערוך בכל מיני מעדני עולם

או יאמר, עפ"י הכלל גדול שמרגלא בפומיה של הרה"ק רבי שלמה מזויעהל זי"ע, על הא דאיתא בגמ' (ב"ב י, א) כשם שמזונותיו של אדם קצובין לו מראש השנה כך חסרונותיו של אדם קצובין לו מראש השנה, דמ"ש חז"ל מזונותיו של אדם קצובין לו מר"ה, אין הכוונה רק על מזונותיו של אדם, אלא הכוונה על כל הדברים הטובים, כל ההנאות והתענוגים והנחת והשמחה. וכן כל חסרונותיו של אדם קצובין הכוונה על כל הענינים של חסרון, וכל צער ועגמת נפש שיהיה לו ח"ו, אבל זה אינו מוכרח, כי מאתו לא תצא הרעות, והבחירה בידי האדם, ע"כ.

וביאור הענין הוא, שבאמת השי"ת משפיע לכל אחד שני חבילות, והחבילות הללו 'מכונים' בשם 'ברכה וקללה', כך הוא הכינוי והתואר שלהם, יש חבילה כוללת שפע ושמחה ונחת ותענוגים, זוהי חבילת ממתקים, 'חיכו ממתקים', ויש עוד חבילה שכוללת צער ויגיעה ועגמת נפש ויסורים, אבל אין הכרח שחבילה זו היא הטובה והחבילה הזו היא הרעה. ומי שהוא בר דעת ונוטל את הצער והיסורים ומשתמש בהם לעמל התורה והעבודה וקיום המצוות, על דרך שנאמר (תהלים צד, יב) 'אשרי הגבר אשר תיסרנו י-ה ומתורתך תלמדנו', וכמשאחז"ל (סנהדרין צט, ב) כל אדם לעמל נברא שנאמר 'אדם לעמל יולד', איני יודע איזה עמל וכו', הוי אומר לעמל תורה ע"ש. שבשעה שאדם עמל ומתייגע להבין את דברי התוס', הוא מפחית לעצמו מכמות היסורים שנגזרו עליו, וכן אם אדם רץ למנין או ממהר לשמוע קדושה והוא מצטער, או שיש לו עגמת נפש שהפסיד קדושה או ברכו, או אמן יהא שמיה רבה וכו', והיינו דאמרי אינשי שאם נגזר על האדם שיהיה לו עגמת נפש שיהיה זה בעניני רוחניות ולא בעניני גשמיות, ובאופן זה הוא מנצל את החבילה של היגיעה והיסורים והעגמת נפש, ונפחתיים לו היסורים שנגזרו עליו, וכן כל עגמת נפש שאדם מצער עצמו לדבר שבקדושה, אבל אם אדם אינו מנצל את מנת היסורים לענינים אלו, אזי הוא צריך רח"ל להשלים את חלקו ביסורים וצער בענינים אחרים. וכמו כן גם הכמות של התענוגים, שאם הוא מנצל את התענוגים שנקבעו לו מן השמים לאכילת מעדנים ושאר תענוגי הגוף, אזי אינו זוכה להתענג מעבודת התפלה

נועם התורה

וְלִמּוּד הַתּוֹרָה וְשָׂר מְצוּוֹת, וְהוּא ח"ו מְפָסִיד מֵהִסִּיעַתָּא דְשְׂמִיָּא בְעֵינֵי רוּחַנִיּוֹת. וְלֵאדָךְ יֵשׁ בִּידוֹ לְנַצַּל אֶת הַתְּעוּנוּגִים לְהַתְּעַנֵּג עַל ה' וְלִיהֲנוֹת מְזִיו שְׂכִינְתּוֹ. (ע"י נועם התורה פ' ראה בארוכה).

וְזֶהוּ 'וְאֵלֶּה הַמִּשְׁפָּטִים', הֵם סִדּוּרֵי דְגִלְגּוּלָא מִלְשׁוֹן גִּלְגַּל, וְכֹל' הַמִּשְׁנָה (ב"ב ה, א) מִגִּלְגַּלִּין עֲלֵיו אֶת הַכֹּל, שֶׁהָאָדָם בְּעַצְמוֹ יִכּוֹל לְבַחֵר וְלִגְלַל קִיצַבַת הַנְּאוּתִיו וְטוֹבוּתִיו אוֹ לְהִפְךָ לְטָב אוֹ לְמוֹטָב, וְזֶהוּ שְׂרַמְז רַש"י עַה"פ 'אֲשֶׁר תִּשִּׁים לְפָנֵיהֶם', כְּשׁוֹלְחַן הָעֵרוּךְ וּמוֹכֵן לְאֲכוֹל לְפָנֵי הָאָדָם, ע"כ. וְכִמוֹ שֵׁשׁ מֵינֵי מֵאֲכָלִים מִתּוֹקִים אוֹ חֲמוּצִים וְחֲרִיפִים וְכִדּו', כְּמוֹ"כ נֹתְנִים לְפָנֵי הָאָדָם הַבְּחִירָה לְקַחַת בְּעַצְמוֹ, וְרָאָה אֲנִכִי נֹתֵן לְפָנֵיכֶם הַיּוֹם בְּרַכָּה.